

Aartsrivalen

Voetbal in het heetst van de strijd

Samengesteld door Hugo Borst,
Matthijs van Nieuwkerk
en Henk Spaan

HARDGRAS

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4403 9

© 2018 bij de diverse auteurs

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagillustratie © Andreas Pohl / Picture-Alliance /

dpa / Hollandse Hoogte

Foto redactie © Merlijn Doomernik

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inleiding

Fluim

Om aartsvader Michels te citeren: ‘Topvoetbal is zoiets als oorlog. Wie netjes blijft, is verloren’ – beter gezegd: voetbal is oorlog. Voetbal brengt naast veel moois inderdaad veel lelijks in de mens naar boven. Naar verluidt wordt Hans van Breukelen door sommigen van onze oosterburen nog steeds gehaat om zijn ‘*Ich hoffe das du fokking stirbst*’ aan *Stürmer* Frank Mill tijdens de halve EK-finale van 1988. Het zat dan ook diep. Van Breukelen twintig jaar later in *de Volkskrant*: ‘Het was mijn kans om af te rekenen met al die nare gevoelens, van de oorlog, van de nederlaag in de WK-finale 1974, toen ik met een veel te groot oranje-shirt van mijn broer thuis voor de tv heb zitten huilen van verdriet. Altijd was er voor ons dat gebrek aan waardering, waar ik van af wilde komen.’ Knappe psycholoog die daaraan nog iets heeft toe te voegen.

Twee jaar later was het wederom raak, ditmaal tijdens de WK in Italië. Frank Rijkaard kitste – tot tweemaal toe – Rudi Völler in zijn Duitse mat. Beide heren gingen met rood van het veld en Rijkaards fluim ging als het Lama-incident de boeken in. Nederland verloor de wedstrijd, Duitsland werd wereldkampioen, na een benutte strafschop – uit een Schwalbe – van nota bene Völler.

Het kan verkeren. Tijdens de wedstrijd Rome-Milaan enkele maanden later bood Rijkaard Völler zijn excuses aan in de catacomben van het Olympisch Stadion in Rome. Er werden shirtjes gewisseld en daarmee leek de kous af. Tot het Nederlands Zuivelbureau zes jaar later het lumineuze idee kreeg de aartsrivalen zoete broodjes te laten smeren onder de slogan ‘Met echte boter krijg je ze weer aan tafel’, waarmee de definitieve *Wiedergutmachung* ook publiekelijk beleden werd. En de rivaliteit commercieel uitgebuit. Het kan verkeren.

Voor deze bundel zijn wij in de *Hard gras*-archieven afgedaald om op zoek te gaan naar verhalen over niets en niemand ontziende strijd, epische derby's, onomwonden rivaliteit, bandeloos machtsvertoon, vernedering, ruzie, onderdrukking, ongelijkheid, oorlog, maar waarin altijd schoonheid overwint – en waarin vaak ook iets te lachen valt. De opstelling liegt er dan ook niet om.

Hugo Borst	Roman Helinski
Anna Enquist	Frank Heinen
P.F Thomése	Özcan Akyol
Khalid Boudou	Thomas Heerma van Voss
Nico Dijkshoorn	Ilja Leonard Pfeijffer
Herman Koch	Julien Althuisius
Peter Buwalda	Erik Brouwer
Tijn Sadée	Priya Ramesh
Judith Spiegel	Janneke van der Horst
Ivo Victoria	Melle Maré
Michel van Egmond	Daan Heerma van Voss

Tweëntwintig man en vrouw sterk, deze selectie. Tweemaal een elftal. De top van voetbalschrijvend Nederland bij elkaar. En er hoefde bij de selectie geen arbiter, kaart of fluim aan te pas te komen. Voetbal mag dan oorlog zijn, met deze bundel is het aangenaam *fokking* sneuvelen.

HUGO BORST

‘Wo ist hier die Altstadt?’

De verwoestingen van 14 mei 1940 en 7 juli 1974

Een Duitse vrouw komt aan bij de vvv in Rotterdam en vraagt:
‘Wo ist hier die Altstadt?’

Het is geen mop.

Wat denkt u? Zou diezelfde Duitse toeriste bij het Anne Frank-huis vragen of Anne soms nog in het Achterhuis woont?

Inderdaad, de vergelijking gaat mank. Bij die domme vraag over waar de oude binnenstad van Rotterdam zich bevindt, wordt over het hoofd gezien dat in Rotterdam meer dan twee families de dood zijn ingejaagd.

De Duitse vrouw is niet verzonnen als opmaat tot dit voetbalverhaal. Het voorval werd me niet door een meneer van de Rotterdamse vvv verteld, maar door een Duitser. Het was mijn goede collega Christoph Biermann die het mij tijdens ons bezoek aan het Goethe Instituut in Rotterdam vertelde.

De Duitse vrouw is een kennis van hem. Ik neem aan dat ze blond is.

Of is onwetendheid omtrent het bombardement op Rotterdam alom vertegenwoordigd in Duitsland?

Wo ist hier die Altstadt? Voor een stand-upcomedian is het een geslaagde grap. Ik ben Rotterdammer; geboren in 1962; durf mezelf rustig een tweedegeneratie-oorlogsslachtoffer te noemen, maar om een keiharde grap over het bombardement op Rotter-

dam kan ik lachen, zelfs als die wordt verteld door een dom blondje dat waarschijnlijk Helga heet en dringend een beurt nodig heeft.

Stomme hoer.

De eerste de beste Duitser die volgende keer Rotterdam bezoekt wordt godverdomme wel geacht te weten dat zijn ooms en opa's op 14 mei 1940 Rotterdam platbombardeerden. Ik weet toch godverdomme ook wat er met Dresden is gebeurd!

Voor de blondjes is dit voetbalverhaal een geschiedenisles. Onthoud dit, Helga: Rotterdam is jaren de hoofdstad van de DDR geweest.

Enkele jaren geleden diepte mijn vader (1928) uit een la een plattegrond op van Rotterdam. Het was een bijzonder exemplaar, dat ik niet eerder had gezien. Een uitgave van Cito-plan die dateert van vóór het bombardement. Voorzichtig ontvouwde hij de stadskaart en zette zijn leesbril op. Zijn wijsvinger streelde het stevige, vergeelde papier dat bijna zo oud is als hij.

‘Hier, vliegveld Waalhaven,’ zei mijn vader en vertelde hoe de Duitsers er op de tiende mei bezit van namen. ‘Van daaruit probeerden ze Rotterdam in te nemen, maar op de Willemsbrug hielden mariniers kranig stand.’

Ik kende het verhaal. Hij vertelde het me al eerder. Als die dappere mariniers zich gewoon hadden overgegeven, denk ik vaak, dan was Rotterdam niet verwoest.

Als.

Mijn vader wees Kralingen aan en vertelde dat het stuk tussen Lusthofstraat en Oostzeedijk in de as is gelegd die veertiende mei. Crooswijk, waar mijn vader woonde, werd zo goed als gespaard. Mijn ouwe heer at een boterham met kaas toen de vliegtuigen om tien voor halftwee 's middags overkwamen. Zijn moeder maande hem en zijn broers en zussen naar de overloop. In de verte vielen bommen. Alles trilde: de grond, de muren, hun lichamen.

Tegen vieren ging hij de straat op. Het was een schitterende dag. Jammer dat het hard waaide. De wind wakkerde de brand aan. Roet uit de binnenstad daalde neer in Crooswijkse straten. Mijn vader keek zwijgend naar dakloos geworden Rotterdamers die verslagen de stad ontvluchtten.

Met zijn vinger wees hij aan welke stadsdelen, welke straten werden verwoest. 'In de Jonker Fransstraat zijn enkele panden blijven staan. Sommige straten werden voor een deel verwoest. De Zomerhofstraat bijvoorbeeld en de Binnenweg. Er is herbouwd op en over de brandgrens heen. Jongeren hebben, denk ik, geen besef wat er toen is gebeurd, hè.'

Gedetailleerd vertelde hij verder over de meidagen van 1940; over het geluid van Heinkels; over de bommen die vielen; over de straten die hij als kind per step had bereikt en die in vlammen bleken te zijn opgegaan; over 't Landje, het terrein waar de voetbalclub HOV nu een kwijnend bestaan lijdt en waar zich toen duizenden daklozen hadden verzameld. Mijn nieuwsgierige vader stond er ook. Hij zag de zwarte rookwolken boven de stad hangen en had er nog geen idee van dat dat beeld op dat moment op zijn netvlies werd geëts.

'Je mag die plattegrond wel houden,' zei mijn vader terwijl hij de geschiedenis aan mij doorgaf. 'Maar wees er wel zuinig op.'

De tachtigjarige Servaas Wilkes zegt aan de telefoon tegen me: 'Waar ik op 7 juli 1974 was? Jongen, ik weet niet eens waar ik gisteren was. Wat is dat voor een datum? Mijn geheugen is niet zo goed meer. Help me eens.'

Negen jaar geleden was oud-voetballer Faas Wilkes, het grote idool van Johan Crujff, scherper van geest. Uren heb ik in 1995 met hem gesproken over de Duitsers die de binnenstad van Rotterdam op 14 mei 1940 vernietigden.

Als ik die datum noem, zou Faas Wilkes dan een lichtje opgaan? Zit 14 mei 1940 wel diep genoeg? Of heeft hij meneer Alzheimer al op bezoek gehad? Heeft meneer Alzheimer die andere

datum reeds uitgewist? Ik denk van niet. Ik wil het niet weten en vraag maar liever niet door.

‘Hoe is het met je, jongen?’

‘Goed hoor, meneer Wilkes, dank u wel.’

‘Scoorde die, die Bergmüller niet? Of, of... hoe heette hij ook alweer?’

‘Gerd Müller.’

‘Ja. Die maakte gebruik van een fout in de verdediging. Is het niet?’

Ik vertel hem enkele details van die kutfinale en uit het niets begint hij over de andere wedstrijd die de Duitsers verloren, na een strijd van zes jaar, na een spoor van vernieling.

Want wat zegt Faas Wilkes? ‘Bij mijn club, Xerxes, hadden wij die jodenjongen, Harry van Rhijn. Een vreselijk aardige jongen. Die moest met zijn familie op treintransport. Nooit meer teruggezien. Net als Kerssemeijer en Sterkenburg. Ja, ze hebben ellende veroorzaakt hè, de Duitsers. Maar het is gebeurd, jongen, het is gebeurd.’

Als ik nu doorpraat, zal er steeds meer bovenkomen. Als ik hem voorzetjes geef, dan kopt hij ze zo in, al was Wilkes niet zo’n kopper (hij liet zijn voeten spreken). Maar het is allemaal al eens gezegd door hem, én beter; zoals gezegd, negen jaar geleden.

Faas Wilkes is onze Fritz Walter. Een fenomeen. Na Cruijff is Wilkes de beste Nederlandse voetballer van de twintigste eeuw. In 1949 vertrok de Rotterdamse verhuizer als voetbalpionier naar Italië. Daar speelde hij met succes voor Internazionale en AS Torino. Later, bij Valencia, was hij ook een grootheid. In die Zuid-Europese landen luisteren tientallen mannen van over de vijftig naar zijn Nederlandse voornaam, Servaas.

Dat hij 55 jaar geleden zwichtte voor het grote geld, moest hij bekopen met een jarenlange schorsing voor het Nederlands elftal. Maar goedbeschouwd was Faas Wilkes zijn tijd ver vooruit. Vijf jaar later ging de voetbalbond ook overstag en voerde het professionalisme in. Ondanks die voor Wilkes verloren jaren is hij ruim

dertig jaar topscorer van Oranje geweest. Zijn doelpuntenrecord (35 stuks in 38 wedstrijden) is ondertussen achterhaald door Patrick Kluivert, maar die had er wel aanzienlijk meer interlands voor nodig.

Faas Wilkes is nu tachtig jaar en het doet pijn om hem te zien lopen. Door een bombardement verdwijnen is erg, maar een langzame aftakeling is erger. Het is eigenlijk onuitstaanbaar dat een mens zo aftakelt. De man die voetbalde zoals Alberto Tomba skiede, sierlijk en buigzaam, lijdt aan artrose. Als ik hem in de stad tegenkom, op feestjes, recepties of openingen, dan zie ik hem altijd geleund op degene die toevallig naast hem staat. Hij moet wel, anders kan hij omvallen. De grote Faas Wilkes is al eens in een plantenbak gelazerd. En dan te bedenken dat hij vroeger nooit enige ondersteuning nodig had. Als voetballer deed hij alles alleen. Zelden gaf hij een bal af. Hij deed dat in een stijl die nooit meer is geëvenaard.

Op 14 mei 1940, Faas Wilkes was vijftien jaar, voetbalde hij aan het Schie-Schiekanaal in zijn geboortestad Rotterdam.

Wilkes: 'Met wat vriendjes speelden we aan de Abraham van Stolkweg toen we ineens vliegtuigen boven de stad zagen. Tientallen tegelijk. Toen er bommen vielen zijn we op de fiets gesprongen en de stad in gereden. Veel mensen vluchtten juist de stad uit. We fietsten richting rook, richting Schiedamsesingel. Daar bleek de verwoesting het ergst te zijn. Alles brandde. Toen ben ik naar huis gefietst. Ons huis stond er nog.'

Er bestaan exacte cijfers van het bombardement. Rotterdam verloor 24.978 woningen, 2393 winkels, 1483 kantoorruimtes, 1212 fabrieken en werkplaatsen, 526 cafés, 256 pensions en kosthuizen, 184 garages, 69 scholen, 26 hotels, 21 kerken, twaalf bioscopen, vier ziekenhuizen, vier stationsgebouwen, twee theaters en twee musea. Alleen het dodental staat niet precies vast: tussen de zes- en negenhonderd mensen kwamen om op 14 mei en de dagen erna.

Rotterdam had zijn hart verloren. Maar bij die metafoor houdt het niet op. Een oude Rotterdammer vergeleek het eens met fantoompijn. ‘Spui, Kolkade, Noordblaak, Zuidblaak, Boerensteiger en al die andere honderd geamputeerde ledematen; die straten zijn weg, maar je voelt ze nog en het doet pijn.’

Ik kan me niets voorstellen bij fantoompijn. Misschien dat teruggekeerde maar beschadigde Oostfrontsoldaten weten hoe het voelt. Ik weet wel dat de Rotterdammers die zich de oude binnenstad kunnen herinneren, langzaam uitsterven.

Na het bombardement volgde een bezetting die vijf jaar duurde. Hoe beleefde Faas Wilkes die? Wilkes: ‘Het voetballen ging in de oorlog gewoon door. Behalve in het laatste oorlogsjaar dan, toen is er nauwelijks gevoetbald. In het begin had je zogenaamde broodjeswedstrijden. In Haarlem voetbalden we vaak om broodjes. Dan organiseerde een café een wedstrijd en dan kon je zoveel eten als je wilde. Maar aan het eind van de oorlog, toen iedereen aan de geuewhonger lag, bestonden die wedstrijden niet meer.

‘Maar voetballen was ook gevaarlijk. Je moest natuurlijk uitkijken. De Duitsers hielden razzia’s bij grote voetbalwedstrijden. Ik meen dat er in het Sparta-stadion een is geweest. Die moffen werden naar gelang de oorlog duurde gemener. Ik was op een leeftijd gekomen dat ik in aanmerking kwam om tewerkgesteld te worden in Duisland. Het werd steeds gevaarlijker. In 1943 ben ik door het oog van de naald gekropen. Bij een razzia op de Dordtsestraatweg kon ik maar ternauwernood ontkomen door een huis in te vluchten.

‘Wat erg was, was toen de verhuiswagen van mijn vader werd gevorderd door de Duitsers. Mijn vader was woest. Hij kon het niet opbrengen om die Opel af te staan. Toen ben ik die wagen zelf gaan wegbrengen naar het Feyenoordstadion. Ik vond het zelig voor mijn vader, die er al zijn spaarcenten in had zitten. Ik kon die moffen wel schieten. Later in de oorlog hebben ze ook mijn fiets gevorderd. Maar dat heb ik niet op me laten zitten. (lachend)

Toen een Duitse soldaat zijn fiets tegen het Haagseveer zette en het politiebureau binnenstapte, ben ik op die fiets gesprongen en hard weggereden. Ik denk dat ik de enige Nederlander ben die zijn fiets heeft teruggejat.

‘In vergelijking met anderen had ik natuurlijk niet zo te klagen. Wim Lagendaal, de legendarische spits van Xerxes en het Nederlands elftal, was personeelschef bij de politie. Hij heeft mij in 1943 hulpagent gemaakt. Hulpagent, ja. Zodoende voorkwam hij een transport naar Duitsland, want iedere hulpagent had een *Ausweis*. Daardoor was ik een vrij mens. Lagendaal heeft dat met heel wat eerste elftal-spelers van Xerxes geflikt.

‘De enige tegenprestatie was dat we af en toe moesten patrouilleren. Een dag- of een nachtdienstje draaien. Ik had de mazzel dat ik was gekoppeld aan een agent wiens verantwoordelijkheid het was om familie van politiemensen af en toe van eten te voorzien. Met een overvalwagen via Spijkenisse, daar de door de Duitsers zwaarbewaakte brug over, en in Brielle die hele kar volstouwen met aardappels. Terug op het politiebureau werd die lading in de kelder gestort. Maar daar had ik wel de sleutel van. ’s Morgens vroeg, zo vijf, zes uur, want anders had je het risico dat je werd overvallen, moest ik die aardappels naar de families van politiemensen brengen. Maar daar had ik ook een zakje voor mijn ouders, ooms en tantes en goede vrienden tussen gedaan. Extra aardappels betekende dat we thuis konden ruilen. Voor boter of suiker of vet. Ik ruilde ook aardappels voor tabak. Een paar sigaretjes voor mijn vader.

‘Bij de politie had je ook fouteriken, maar nóg meer jongens saboteerden. Wij Xerxesspelers ook. We waren hulpagent, maar via de politie ben ik ook weleens ingezet voor licht verzetswerk. We waren namelijk in het geheim lid van de bewakingsdienst van het verzet. We zorgden er voornamelijk voor dat allerlei garages uit handen van de moffen bleven. In een kerk heb ik zelfs schietoefeningen gehad. Hoe je met een stengun moest omgaan.

‘Ik heb het allemaal in een roes beleefd. Ik was een avonturier. Ik vond het allemaal spannend. Ik heb geluk gehad. Ik had de zekerheid dat ik niet weg hoefde en het was nog verschrikkelijk

gezellig ook. Want ondanks al die ellende hebben we vreselijk gelachen in die tijd. Ik heb de oorlog heel onbevangen beleefd. Het gekke is dat ik me toen helemaal niet zo realiseerde dat ik een geluksvogel was. Dat is pas na de oorlog gekomen. Door dat trucje van Lagendaal is me een hoop ellende bespaard gebleven. Hij is mijn redding geweest. Daardoor hebben de moffen me niks kunnen maken. Ze hebben mij niets aangedaan, maar ik heb een hekel aan Duitsers. Als ik naar Milaan ga, rijd ik altijd hard door Duitsland.'

Na de oorlog begon de ellende eigenlijk pas voor Rotterdam. Ene Van Traa, een ingenieur die directeur Stadsontwikkeling en Wederopbouw was, pleitte voor 'zakelijkheid en soberheid'. Als je het mij vraagt, zijn dat typisch Duitse trefwoorden. Zijn stokpaardje was 'de toegankelijkheid voor het verkeer', waarbij een rechthoekig systeem van hoofdwegen werd ontworpen. Pfffff, een goed wegennet, daar kicke de kunstschilder Adolf H. toch ook zo op? Nee, die Van Traa voorspelde weinig goeds voor Rotterdam en inderdaad, het was een foute tactiek die hij uitstippelde, een tactiek die een historische nederlaag inleidde.

Het hart ging wel weer kloppen. En hoe! Man, het heien hield niet op in de stad. Kaboem, kaboem, kaboem. Het zijn de echo's van mijn jeugd. Alleen de pest was: de wederopbouw gebeurde met veel te weinig geld. Er kwamen steeds meer perenbaksels bij. Het leken wel boeken van Cees Nooteboom. Het begon er lelijker en lelijker uit te zien in Rotterdam.

Lelijkheid is lang ons handelsmerk geweest. Misschien is het dat nog steeds wel? Ik zie het eerlijk gezegd niet meer. Kwestie van gewenning, denk ik. Liefde is blind en zo. Ik hou onvoorwaardelijk van de stad van mijn vader, die gebouwd is op het puin van 14 mei 1940. Ik heb zelfs weleens gedacht dat het zo moest, opdat – dankzij die ons omringende lelijkheid – wij Rotterdammers het eenvoudig hebben de verwoesting te herdenken.

Ossip Zadkine maakte een standbeeld, *De verwoeste stad*, dat

ons Rotterdammers tot op de dag van vandaag aan het bombardement herinnert. Maar dat kunstwerk had dus helemaal niet gemoeten. Het bombardement is namelijk altijd zichtbaar gebleven. Hoe voller het werd, hoe zichtbaarder die 14de mei 1940. Hoe zal ik het zeggen? Nou ja, wij werden dus de hoofdstad van de DDR. Kan ik het nog beter zeggen? De architecten hebben Rotterdam nog meer verwoest dan de Duitsers met hun duizend bommen en granaten.

Als de architecten, en ingenieur Van Traa voorop, iets van de virtuositeit, creativiteit, originaliteit en uitstraling van Faas Wilkes hadden gehad, dan was het vast goed gekomen met Rotterdam. Dan had de stad net zo hoog in aanzien gestaan als Faas Wilkes.

Wilkes: 'Rotterdam is Rotterdam niet meer. Al die nieuwe gebouwen, ik vind sommige best mooi hoor, maar het is niet echt, hè. De sfeer is weg. Voor de sfeer ga ik naar Amsterdam. Het doet me pijn om te zeggen, maar daar hebben de moffen nou eenmaal niet huisgehouden. Als ik in Milaan loop, in zo'n chique galerij, dan is het net of ik weer in de Passage ben, in oud-Rotterdam. De Passage was zo'n mooie galerij. En zo gezellig, joh. Dan liep je van de Coolsingel door de Passage naar de Hoogstraat. De Hoogstraat, dat was ook zo'n fijne, drukke winkelstraat, niet te vergelijken met nu. Voor de oorlog reden mijn oom en mijn vader rond in een ouwe vrachtwagen, een Chevrolet. Dan reed je door een doolhof van straatjes, hofjes en steegjes. Dat was lastig manoeuvreren, hoor. Maar het had zijn charme en daar is helemaal niks voor teruggekomen. Dan denk ik: god, als die moffen ons niet hadden platgebombardeerd, dan was het nog ouderwets gezellig hier. De sfeer van vroeger is verdwenen, maar je blijft toch altijd van je stad houden.'

Rotterdammers zijn chauvinisten. Dus als een Duits dom blondje bij de vvv in Rotterdam komt vragen waar zich de oude binnenstad bevindt, dan scheldt een rechtgeaarde Rotterdammer die vui-

le hoer eerst helemaal verrot. Daarna biedt hij haar wat te drinken aan, in de hoop dat zij met hem naar bed gaat. Die kans is groot, weet hij. Duitse vrouwen hebben een geweldige reputatie in Nederland. Ongecompliceerd en zo geil als boter. Elke Nederlandse man heeft weleens een Duitse vrouw gehad. Meneer Wilkes zou ik er niet naar durven vragen, maar zijn zoon Michael weer wel.

Waarom hebben wij de beschikbaarheid van Duitse vrouwen te danken? Is het in hun collectieve onderbewustzijn misschien een soort van *Wiedergutmachung*? In dat geval: wat een schitterende geste.

Laat 14 mei 1940 maar rusten. Ik denk trouwens dat de verwoesting op 7 juli 1974 veel groter is geweest. Die wereldoorlog wonnen de Duitsers dan weer wel. De cijfers (2-1) zijn lang zo dramatisch niet vergeleken bij die andere verwoesting, en toch raken wij Nederlanders er maar niet overheen.

Mijn vader had me voor de wedstrijd al gewaarschuwd. Tijdens een hazenslaapje voor de WK-finale was de uitslag al aan hem verschenen. ‘Het wordt 2-1 voor Duitsland.’

Ik geloofde hem niet. Misschien kwam het door de kleurentelevisie die mijn vader speciaal voor het wereldkampioenschap voetbal had gekocht. Voor die tijd deden we het met een oud, onscherp zwart-wit toestel. In kleur zag het Nederlands elftal er nog spectaculairder uit. Oranje is een agressieve kleur. Cruyff, Van Hanegem en Johnny Rep sprongen zo onze huiskamer binnen. Het was één grote zegereeks, die gevolgd zou worden door de ultieme afrekening.

Dat dachten we dus allemaal. Maar afrekenen en vernederen, daar waren we gewoon te zeer op gefixeerd. We vergaten te voetballen. Afijn, ik heb geen zin in wéér een analyse. Wat ik nog weet, is dat ik als jongetje van twaalf uren, zo niet dagen, ontoestbaar ben geweest. Als ik iets in mijn leven zou willen overdoen, dan was het die kutwedstrijd. Honderden keren heb ik de finale geanalyseerd, de doelpunten heb ik wel duizend keer teruggezien en het ergste is: het was – bij nader inzien – dik verdiend.

Wat Nederland en Duitsland scheidt, zijn twee trauma's. Wat ons bindt, is één dom blondje dat zout in de wonden strooit.

Wat zo erg is: die wedstrijd betekent voor Duitsers niets. Van Bernd Hölzenbein, die ik in februari in het Goethe Instituut in Rotterdam sprak, weet ik dat er maar één WK-finale toe doet in Duitsland: die van 1954! Dat maakt ons verdriet en onze frustratie helemaal kinderachtig. Hoe kunnen wij dit alles ooit verwerken?

Delen van het interview met Faas Wilkes verschenen eerder in *Hard gras* 3, april 1995